

فصلنامه مطالعات سیاسی

سال سیزدهم، شماره ۴۹، پاییز ۱۳۹۹

صفحات: ۱-۲۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۶/۱۶؛ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۹/۱۸

نوع مقاله: پژوهشی

مقایسه فعالیت‌های اکو و آسه‌آن در مقابله با جرائم سازمان یافته فراملی:
با محوریت قاچاق مواد مخدر*
بهاره سازمند**

چکیده

تجارت بین‌المللی مواد مخدر پس از تجارت سلاح و مهمات، سودآورترین معامله جهانی است. با وجود اقدام‌های متعدد در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی و تدوین و تهیه کنوانسیون‌ها، اعلامیه‌ها و اسناد حقوقی مرتبط با آن، قاچاق فراملی مواد مخدر گسترش روزافزون یافته و اقدامات صورت گرفته نتیجه‌بخش نبوده است. دو سازمان اکو و آسه‌آن نیز از موضوع جرائم سازمان‌یافته فراملی و به‌خصوص قاچاق مواد مخدر غافل نبوده و موضوع مبارزه با قاچاق مواد مخدر را در دستور کار خود قرار داده‌اند. با توجه به توسعه نامتوازن در سطوح مختلف ملی و منطقه‌ای، بی‌ثباتی سیاسی و اقتصادی برخی از کشورهای منطقه اکو و آسه‌آن، تبعیض و بی‌عدالتی و وابسته بودن اقتصاد برخی از کشورهای حوزه اکو و آسه‌آن به قاچاق مواد مخدر یکی از دغدغه‌های هر دو سازمان اکو و آسه‌آن مبارزه با این جرم بین‌المللی است. در این مقاله تحلیلی مقایسه‌ای تلاش شده به این سؤال پاسخ داده شود که اقدام‌های دو سازمان منطقه‌ای اکو و آسه‌آن در زمینه مبارزه با قاچاق مواد مخدر چگونه ارزیابی می‌شود؟ پاسخی هم که در قالب فرضیه مطرح شد این بود که در زمینه مبارزه با جرائم فراملی به خصوص قاچاق مواد مخدر از دو بعد حقوقی و سازمانی نسبت به اکو موفق‌تر عمل کرده است.

کلیدواژه‌ها: جرائم سازمان‌یافته فراملی، قاچاق مواد مخدر، اکو، آسه‌آن، سازمان منطقه‌ای.

* این مقاله مستخرج از طرح پژوهشی مقایسه فعالیت‌های اکو و آسه‌آن در مقابله با جرائم سازمان یافته است که با حمایت مالی مرکز مطالعات اوراسیای مرکزی دانشگاه تهران انجام شده است

** دانشیار روابط بین‌الملل و عضو هیأت علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، تهران، ایران.

بیان مسأله

امروزه ارتکاب بسیاری از انواع جرائم در سطح جهان تبدیل به یک نوع تجارت شده است و از زمره سودآورترین آن‌ها می‌توان به تجارت مواد مخدر اشاره کرد. از ویژگی‌های این جرم آن است که نخست، معمولاً از سوی باندهای تبهکار که دارای تشکیلات و مرکزیتی هستند انجام می‌شود و دوم، این باندها با استفاده از تشکیلاتی که در کشورهای مختلف دارند مرزهای ملی را درمی‌نوردند و جرائم خود را به فراسوی مرزهای یک کشور می‌کشانند؛ لذا مشخص کردن محدوده جرائم سازمان‌یافته و انواع فعالیت‌های آن به علت ماهیت پنهان و زیرزمینی بودن آن کار ساده‌ای نخواهد بود.

تجارت بین‌المللی انواع مواد مخدر پس از تجارت اسلحه سودآورترین معامله جهانی است. از این رو در فرایند اقتصاد جهانی، جایگاه قاچاق مواد مخدر را نمی‌توان نادیده انگاشت و تداوم این تجارت به تقاضای مصرف بستگی دارد. هرچه تقاضای سوء مصرف مواد مخدر افزایش یابد، بازار سیاه این تجارت مرگبار نیز رونق خواهد یافت. اما با وجود اقدام‌های متعدد سیاستگذاران جنایی در عرصه‌های داخلی و نیز تهیه و تدوین کنوانسیون‌های بین‌المللی، تلاش‌های جامعه جهانی و سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای، قاچاق بین‌المللی مواد مخدر گسترش روزافزون یافته و اقدام‌های کشورها در مقابله با این پدیده و مبارزه با آن نتیجه‌بخش نبوده است.

دو سازمان اکو و آسه‌آن که سازمان‌های منطقه‌ای در قاره آسیا محسوب می‌شوند نیز از موضوع جرائم سازمان‌یافته فراملی و به‌خصوص قاچاق مواد مخدر غافل نبوده و موضوع مبارزه با قاچاق مواد مخدر را در دستور کار خود قرار داده‌اند. با توجه به توسعه نامتوازن در سطوح مختلف ملی و منطقه‌ای، بی‌ثباتی سیاسی و اقتصادی برخی از کشورهای منطقه اکو و آسه‌آن، تبعیض و بی‌عدالتی و وابسته بودن اقتصاد برخی از کشورهای حوزه اکو و آسه‌آن به قاچاق مواد مخدر می‌بینیم که یکی از دغدغه‌های هر دو سازمان اکو و آسه‌آن مبارزه با این جرم بین‌المللی است. در این مقاله تلاش می‌شود تا به صورت مقایسه‌ای اقدام‌های دو سازمان

منطقه‌ای اکو و آسه‌آن در زمینه مبارزه با قاچاق مواد مخدر و دستاوردهای هر دو سازمان بررسی شود.

مقاله حاضر از ۳ مبحث عمده تشکیل شده است. در مبحث نخست به موضوع تهدیدهای جدید امنیتی و قاچاق مواد مخدر به عنوان یکی از تهدیدهای جدید امنیتی پرداخته می‌شود و ویژگی‌ها، تعاریف و ابعاد آن بررسی می‌شود. در ادامه فعالیت‌های سازمان اکو در زمینه مبارزه با قاچاق مواد مخدر مورد توجه قرار می‌گیرد. در مبحث سوم موضوع فعالیت‌های سازمان آسه‌آن در مقابله با قاچاق و سوء مصرف مواد مخدر بررسی شده و در آخر در نتیجه فعالیت‌های این دو سازمان مقایسه خواهد شد.

تهدیدهای جدید امنیتی در عرصه بین‌المللی

در متون روابط بین‌الملل معمولاً تهدیدها را به دو دسته تهدیدهای سنتی (متعارف) و تهدیدهای غیر سنتی (نامتعارف) طبقه‌بندی می‌کنند. تهدیدهای سنتی دولت‌محور هستند، یعنی یک دولت یا گروهی از دولت‌ها به دلایل مختلف ایدئولوژیکی، سیاسی و امنیتی به عنوان تهدید شناخته می‌شوند؛ درحالی‌که تهدیدهای جدیدی که به واسطه گسترش ارتباطات و انتشار اطلاعات ناشی از فرایند جهانی شدن مطرح شده‌اند معمولاً دولت‌محور نیستند و نمی‌توان تنها یک دولت یا گروهی از دولت‌ها را مظهر آن تهدیدها دانست زیرا عمدتاً جنبه غیردولتی دارند و در سطح فراملی فعالیت می‌کنند و توسط گروه‌های سازمان‌یافته طراحی و اجرا شده و سر برمی‌آوردند. مهم‌ترین این تهدیدها جرائم فراملی، تروریسم و گسترش سلاح‌های کشتار جمعی هستند که در ادامه به نمودهای جرائم سازمان‌یافته فراملی که موضوع اصلی مقاله است پرداخته می‌شود.

قاچاق مواد مخدر و جرائم سازمان‌یافته فراملی

فعالیت گروه‌های جنایی در سطح بین‌المللی سابقه به نسبت طولانی دارد و شامل گروه‌های مافیایی دارای سلسله‌مراتب و قوانین درون‌گروهی مثل کارتل‌های کوکائین در کلمبیا یا گروه یاکوزا در ژاپن و نیز گروه‌های جنایی قومی می‌شود که توسط گروه‌های مهاجر قومی مانند تریادز و چهارده کی (که متعلق به چینی‌ها است) ارائه می‌شوند. درست به همین دلیل از سال

۱۹۹۰ در سازمان بین‌المللی پلیس جنایی در سطح بین‌المللی آغاز و در طی آن فعالیت و نحوه همکاری گروه‌های مافیایی اروپا با تشکیلات بزهکاری امریکای لاتین بررسی شد (حاجیانی، ۱۳۸۴: ۴۹۱).

به‌طور کلی از دهه ۱۹۹۰ مسأله جرائم سازمان‌یافته فراملی توجه سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای، نهادهای دولتی و غیردولتی، افکار عمومی جهانی و به‌طور کلی، جامعه جهانی را نه تنها به عنوان یک معضل ملی - بلکه به عنوان امری فراملی که باعث اختلال در اقتصاد بین‌المللی و نظم عمومی بین‌المللی می‌شود جلب کرد و در نهایت در آخرین روزهای دهه ۱۹۹۰ و اوایل هزاره دوم، کنوانسیون بین‌المللی جامعی در پالرمو به امضاء دولت‌ها رسید. ویژگی‌های جرائم سازمان‌یافته فراملی را می‌توان به نحو زیر برشمرد:

- ارتکاب جرم توسط گروهی که متشکل از سه نفر یا بیشتر باشد؛
- ماهیتاً فراملی باشد و اندازه و گستره تشکیلاتی آن فراتر از مرزهای ملی باشد؛
- فعالیت گروه برای مدتی استمرار داشته باشد؛
- انگیزه و هدف نهایی تحصیل منافع مالی و مادی باشد؛
- حجم فعالیت بالایی داشته باشد؛
- قدرت اثرگذاری در قلمروهای فراملی داشته باشد (سلیمی، ۱۳۸۲: ۵۲؛ حاجیانی، ۱۳۸۴: ۴۹۱).

بنابراین در دهه ۱۹۹۰ مسأله جنایات سازمان‌یافته فراملی توجه سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی و منطقه‌ای، نهادهای دولتی و غیردولتی، افکار عمومی جهانی و به‌طور خلاصه توجه جامعه جهانی را به عنوان تهدیدی عمده در حوزه‌های ملی، منطقه‌ای و جهانی و در حوزه‌های مختلف سیاسی، امنیتی، اقتصادی و اجتماعی به خود جلب کرد.

مانوئل کاستلز در کتاب خود با عنوان عصر اطلاعات (پایان هزاره) بر این نظر است که فعالیت‌های جنایی سازمان‌یافته یکی از ابعاد مهم سیستم جهانی شده است؛ به‌صورتی که می‌توان این پدیده را صنعتی به هم پیوسته، جهانی و در عین حال متنوع دانست (کاستلز، ۱۳۸۰: ۲۰۱). بنابراین تحولات نوینی که در زمان حاضر در ارتباطات منطقه‌ای و جهانی پدیدار شده و

مناسباتی که مرزهای محدود جغرافیایی را درنوردیده است، زمینه تولید و تکثیر جرائمی را که در قالب شبکه‌های هدفمند و برنامه‌ریزی شده فعالیت دارند هموار ساخته است. تسهیل و تسریع ارتباطات، دسترسی به تجهیزات و امکانات نوین، گسترش روابط مجازی رایانه‌ای، سیر ناموزون جمعیت و بالاخره تبعیض‌ها، بی‌عدالتی‌ها، فقدان توسعه فراگیر و همه‌جانبه در کشورها و به دنبال آن چالش‌های فراوان سیاسی، فرهنگی و اقتصادی جهان معاصر و بسیاری مسائل دیگر زمینه بروز و توسعه این جرائم در گستره محلی، ملی، منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای را دامن می‌زند. این دسته از جرائم که از آن به عنوان جرائم سازمان‌یافته یاد می‌شود نوعی خاصی از پدیده مجرمانه است که طی دهه‌های اخیر توجهات فراوانی را به خود معطوف کرده است (قهرمانی افشار و علیزاده قلیلو، ۱۳۹۴: ۱۲۴).

این جنایات نوعاً توسط گروه‌ها و سازمان‌هایی ارتکاب می‌یابند که دارای تشکیلات عظیم و بنیه مالی قوی و غالباً قدرت نفوذ در ارکان حکومت‌ها هستند. به عبارت دیگر مرتکبین این جنایات، نه افراد بی‌بضاعت و نیازمند بلکه سازمان‌هایی قدرتمند هستند که دارای آن‌ها برخی اوقات چندین برابر بودجه سالانه برخی کشورها است. در داخل این سازمان‌ها سلسله‌مراتب خاصی حاکم است و هر یک از اعضاء حقوق و تکالیف و اختیارات خاص خودش را دارد. به خاطر وجود سازمان‌ها و تشکیلات مجرمانه که دارای استمرار و دوام هستند، جرائم ارتکابی آن‌ها محدود به یک یا چند مورد خاص نیست؛ بلکه اصولاً ارتکاب جرائم متعدد در مدت زمان طولانی و بلکه نامحدود استمرار دارد (سلیمی ۱۳۸۲: ۱۰-۹).

یکی از ویژگی‌های مهم این جرائم سازمان‌یافته «فراملی» بودن آن‌ها است. گروه‌های سازمان‌یافته جنایی حتی اگر در ابتدا در قلمرو یک کشور ایجاد شده باشند، تمایل دارند به ورای مرزها وارد شوند تا هم امکانات و فرصت‌های بهتر و بیشتری برای فعالیت خویش پیدا کنند و هم امکان کشف جرم و خطرات ناشی از برخورد مراجع اجرای قانون را کاهش دهند. عوامل و تشکیلات این سازمان‌های جنایتکارانه در حوزه صلاحیت کشورهای مختلفی استقرار یافته‌اند. ابعاد فراملی بودن شامل حوزه فعالیت و محل ارتکاب جرم، استقرار تشکیلات و امکانات، مدیریت فراملی، آثار فراملی جنایات و در نهایت عبور مرتکبین از مرزهای بین‌المللی

می‌شود. هم‌چنین باید بیان کرد که یکی دیگر از ویژگی‌های این دسته از جرائم این است که غالباً بدون خشونت محسوس صورت می‌گیرند و جز در موارد ضرورت از این حربه استفاده نمی‌شود و درنهایت این که جرائم سازمان‌یافته فراملی با انگیزه اقتصادی و برای تحصیل منافع مادی صورت می‌گیرند (سلیمی ۱۳۸۲: ۱۰). از مصادیق این دسته از جرائم، قاچاق مواد مخدر، قاچاق انسان، قاچاق اسلحه، پولشویی و فساد مالی، هواپیماربایی، جرائم سایبری است. اگر چه برخی اسناد سازمان ملل متحد، تروریسم را هم در زمره جرائم سازمان‌یافته فراملی قرار می‌دهند اما از نظر برخی حقوقدانان که به کنوانسیون پالرمو^۱ درباره جنایات سازمان‌یافته فراملی استناد می‌کنند، اگرچه تروریسم برخی اشتراکات را با جرائم سازمان‌یافته فراملی دارد، اما دارای برخی وجوه افتراق نیز هست و همین مسئله سبب شده تا تروریسم جرمی مجزا از جرائم سازمان‌یافته فراملی قلمداد شود (Palermo Convention, 2000).

وقتی سخن از قاچاق به میان می‌آید، ناخودآگاه ذهن شنونده بیش از هر چیز متوجه قاچاق مواد مخدر می‌شود که برای کشورها مشکل‌زاترین و برای قاچاقچیان پرسودترین نوع قاچاق را در سطح جهان تشکیل می‌دهد. قاچاق بین‌المللی مواد مخدر یک جرم سازمان‌یافته فراملی است که توسط باندها و گروه‌های سازمان‌یافته با سلسله‌مراتب نیرو، امکانات و تجهیزات، مرزهای کشور را پشت سر گذاشته، صلاحیت سرزمینی دولت‌ها را نقض کرده و در مسیر حمل، از مبدأ تا مقصد جرائم دیگری نظیر هواپیماربایی، ترور و قتل، تخریب محیط زیست، قاچاق سلاح و مهمات را هم با خود به همراه خواهد داشت (قهرمانی افشار و علیزاده قلیلو، ۱۳۹۴: ۱۲۵).

تجارت بین‌المللی انواع مواد مخدر پس از تجارت سلاح و مهمات، سودآورترین معامله جهانی است. از این رو در فرایند اقتصاد جهانی، جایگاه مواد مخدر را نمی‌توان نادیده انگاشت. تداوم این تجارت هم به تقاضای مصرف بستگی دارد. هرچه تقاضای سوء مصرف مواد مخدر افزایش یابد، بازار سیاه این تجارت مرگ‌بار نیز رونق خواهد یافت. با وجود

۱. کنوانسیون پالرمو در سال ۲۰۰۰ میلادی در مورد جرائم سازمان‌یافته فراملی در ایتالیا به امضای ۱۸۵ کشور دنیا رسید.

اقدامات سیاستگذاران جنایی در عرصه‌های داخلی و نیز تهیه و تدوین کنوانسیون‌های بین‌المللی، تلاش‌های جامعه جهانی و سازمان‌های بین‌المللی، قاچاق بین‌المللی مواد مخدر گسترش روزافزون یافته و اقدامات ملی کشورها در مقابله با این پدیده و مبارزه با آن نتیجه بخش نبوده است (قهرمانی افشار و علیزاده قلیلو، ۱۳۹۴: ۱۲۵). در همین راستا با توجه به ماهیت فراملی ملی بودن جرم قاچاق مواد مخدر، اغلب نهادها و سازمان‌های منطقه‌ای هم موضوع مبارزه با قاچاق مواد مخدر را در دستور کار خود قرار داده‌اند و دو سازمان اکو و آسه‌آن هم از این قاعده مستثنی نیستند. بنابراین در ادامه به فعالیت‌های انجام شده توسط اکو و آسه‌آن برای مقابله با قاچاق مواد مخدر پرداخته می‌شود.

اکو و مبارزه با قاچاق مواد مخدر

هدف ارتقای پیشرفت اقتصادی و نیز پیشرفت اجتماعی در کشور های عضو است. تجارت، حمل و نقل، ارتباطات، کشاورزی، انرژی و منابع انسانی از موضوع‌های در اولویت قرار گرفته آن است. سازمان اکو در جهت تقویت روابط منطقه‌ای برای ایجاد منطقه آزاد تجاری در حرکت است (دفتر مقابله با جرم و مواد مخدر سازمان ملل، ۲۰۰۶: ۱۸). بنابراین محیط امن‌تر و مطمئن می‌تواند ضمانتی برای اکو در مسیر پیشرفت و رسیدن به اهدافش باشد. در غیر این صورت، بخش آزاد تجاری می‌تواند منطقه اکو را تبدیل به مکانی آسیب‌پذیر در زمینه ایجاد سازمان‌های جنایی فراملیتی کند که می‌توانند مواد مخدر غیر قانونی را آسان‌تر قاچاق کرده و زیر سایه حمل و نقل قانونی، مواد مخدر غیر قانونی را قاچاق کنند. کنار آمدن با مسائلی چون امنیت و جوانب آن یکی از بحرانی‌ترین چالش‌های پیش روی اعضای اکو است.

در سال ۱۹۷۷، پیمان سه جانبه میان کشورهای ایران، ترکیه و پاکستان-کشورهای با مشترکات تاریخی و فرهنگی- در ازمیر ترکیه به امضاء رسید. هدف این پیمان توسعه همکاری اقتصادی در سطح منطقه‌ای بر اساس نیازهای کشورهای عضو در قبال تحولات اقتصادی جهانی بود. این پیمان بعدها در سال‌های ۱۹۹۰، ۱۹۹۲ و ۱۹۹۶ اصلاح شد و توسعه پیدا کرد و سازمان آرسی دی به عنوان سازمان همکاری اقتصادی (اکو) شناخته شد.

پیمان از میر شامل ۱۶ بند بود و در راستای عمل به منشور سازمان اکو اصلاح شد. اهداف اصلی سازمان در بند ۲ عهدنامه از میر تعیین شده است. در پاراگراف (k) در بند ۲ توسعه همکاری منطقه‌ای برای ریشه‌کن کردن سوء مصرف مواد مخدر به عنوان یکی از اهداف اکو ذکر شده است (عهدنامه از میر، ۱۹۹۶). می‌توان دید که از زمان تأسیس اکو، مواد مخدر غیر قانونی یکی از موانع بزرگ در راستای رسیدن به اهداف اقتصادی در منطقه بوده است و بر اساس این عهدنامه که پایه اکو است، همکاری منطقه‌ای در مبارزه با قاچاق مواد مخدر باید در اولویت اعضای سازمان باشد.

کشور افغانستان یکی از اعضای سازمان اکو است. این کشور با ۲۶۳ هزار هکتار زمین زیر کشت خشخاش به عنوان بزرگ‌ترین تولیدکننده و صادرکننده مطلق مواد مخدر (تریاک و مشتقات آن) در جهان محسوب می‌شود (<https://farsi.euronews.com/2019>). به دلیل ضعف عمده در زیرساخت‌ها و ناتوانی حکومت در اشتغال‌زایی، عمده درآمد خانوارهای این کشور به‌ویژه در مناطق جنوب و جنوب غربی این کشور (هلمند، قندهار، فراه و ننگرهار) از راه کشت و تولید مواد مخدر است. کشت خشخاش و تولید تریاک و مشتقات آن، سهل‌الوصول‌ترین و درآمدزاترین شغل برای مردم این منطقه است (ویسی و محمدی‌نژاد، ۱۳۹۵: ۱۱۳). بر اساس گزارشی که واحد هماهنگی جرائم و مواد مخدر سازمان اکو در سال ۲۰۱۵ منتشر کرده است، افغانستان کشوری است که بیش از ۹۰ درصد از مواد مخدر تریاک و مشتقات آن را در جهان تولید می‌کند و بیش از ۸۰ درصد از این مواد مخدر توسط گروه‌های جنایی سازمان‌یافته فراملی از مرزهای ایران و پاکستان و بقیه همه از طریق کشورهای آسیای مرکزی قاچاق می‌شود (ECO-DOCCU, 2015: 1).

از همان ابتدای تأسیس، اکو مشکل مواد مخدر را به عنوان یک اولویت استراتژیک در نظر نگرفته است. اکو حمل و نقل، ارتباطات و انرژی را به عنوان محورهای توسعه اقتصادی در نظر گرفته اما موضوع امنیت را چندان به عنوان موضوعی استراتژیک مد نظر قرار نداده است. اگرچه اعضای اکو در اولین و دومین نشست در تهران (۱۹۹۲) و استانبول (۱۹۹۳) موضوع امنیت در منطقه را در اولویت قرار دادند و به عنوان محور کلیدی برای توسعه در نظر گرفتند،

اما اکو به طور راهبردی بر موضوع امنیت به طور کلی و مواد مخدر به طور ویژه تمرکز نداشته است. بنابراین به‌جز در عهدنامه از میر که به موضوع توسعه همکاری منطقه‌ای برای از بین بردن سوء مصرف مواد مخدر اشاره شده تا سال ۲۰۰۷ که موضوع قاچاق مواد مخدر و تروریسم مرتبط با آن به سطح بحرانی در منطقه رسید، فعالیت جدی و چشمگیری در سازمان اکو برای مبارزه با سوء مصرف مواد مخدر صورت نگرفت؛ بدتر از همه اینکه اعضای اکو نیز هیچ نوع همکاری در این رابطه نداشتند.

از آنجایی که قاچاق مواد مخدر مشکل معمولی در میان کشورهای اکو است، این موضوع نیازمند همکاری و نیز هماهنگی به لحاظ برنامه ریزی و پیاده‌سازی فعالیت‌های مبارزه با قاچاق و سوء مصرف مواد مخدر است. با توجه به چالش‌هایی که مشکل مواد مخدر برای کشورهای عضو اکو به وجود آورده، اگرچه سوء مصرف و قاچاق مواد مخدر جزء نگرانی سیاسی کشورهای عضو نبوده اما کشورهای اکو عملیات و فعالیت‌های مبارزه با قاچاق مواد مخدر را از طریق بیانیه‌های تهران (۲۰۰۰)، استانبول (۲۰۰۲) و دوشنبه (۲۰۰۴) مورد تأکید و توجه قرار دادند.

تأسیس واحد هماهنگی کنترل مواد مخدر در دبیرخانه اکو تصمیم بسیار مهمی است که کشورهای عضو اکو در جهت اجرای بیانیه استانبول اتخاذ کرده‌اند. واحد کنترل مواد مخدر به منظور ایجاد هماهنگی و گفت‌وگوهای مؤثر کشورهای عضو برای کنترل این مواد «طرح عملی» را در دست اجرا دارد. برای تسریع در اجرای این طرح عمل، طرح مشترکی بین اکو و برنامه کنترل مواد مخدر سازمان ملل با عنوان «کمک به تأسیس واحد هماهنگی کنترل مواد مخدر در دبیرخانه اکو» در مارس ۱۹۹۸ به تصویب طرفین رسید (کولایی و مؤدب، ۱۳۸۸: ۱۵۳). بنابراین، واحد هماهنگی کنترل مواد مخدر در سال ۱۹۹۹ تأسیس شد (شیخ‌الاسلامی و خرمی، ۱۳۹۳: ۳۰۷). نخستین مرحله طرح کمک به تأسیس واحد هماهنگی کنترل مواد مخدر که ژاپن و کمیسیون اروپا هزینه آن را تأمین کردند، در سال‌های ۱۹۹۹-۲۰۰۰ به پایان رسید. مرحله دوم طرح نیز که اتحادیه اروپا هزینه آن را پرداخت در سال‌های ۲۰۰۲-۲۰۰۵ اجرا

شد که هدف آن ایجاد شبکه ارتباطی و هماهنگی در میان نهادهای ملی کنترل مواد مخدر کشورهای عضو اکو بوده است (امیدی، ۱۳۸۸: ۲۳۹).

در نخستین نشست مقام‌های ارشد اکو در زمینه کنترل مواد مخدر (۲۰-۲۲ دسامبر ۲۰۰۵ آنکارا) کشورهای عضو در مورد بازنگری و اصلاح طرح عمل کنترل مواد مخدر، تقویت واحد کنترل مواد مخدر اکو و تبدیل آن به مرکز منطقه‌ای مبارزه با مواد مخدر و جرائم سازمان‌یافته فراملی موافقت کردند. بنابراین در هجدهمین نشست شورای وزیران اکو در ۹ مارس ۲۰۰۹ در تهران (شیخ‌الاسلامی و خرمی، ۱۳۹۳: ۳۰۸)، تصمیم گرفته شد که واحد هماهنگی کنترل مواد مخدر به واحد منطقه‌ای کنترل مواد مخدر و جرائم سازمان‌یافته تغییر نام داده و در دبیرخانه اکو ادغام شود و هزینه فعالیت‌های آن از بودجه دبیرخانه تأمین شود (امیدی، ۱۳۸۸: ۲۳۹).

نخستین هیئت اعزامی از کمیسیون اروپایی به ریاست معاون مدیرکل روابط خارجی این کمیسیون در تاریخ ۳۰ اکتبر ۲۰۰۷ در دبیرخانه اکو در تهران با دبیرکل دیدار و مذاکره کردند. هدف از این مذاکرات جستجوی راه‌های همکاری بین دو طرف عنوان شد. دومین هیئت اعزامی از کمیسیون اروپا به عنوان هیئت فنی و تخصصی با حضور نماینده‌هایی از دفتر کنترل مواد مخدر سازمان ملل متحد و پلیس بین‌الملل در تاریخ ۱۳ نوامبر ۲۰۰۷ در محل دبیرخانه اکو با دبیرکل دیدار و مذاکره کردند. دبیر کل مصوبه شورای وزیران اکو مبنی بر بررسی موضوع تأسیس اکوپل و تبدیل برنامه کنترل مواد مخدر سازمان ملل به مرکز منطقه‌ای مبارزه با جرائم سازمان‌یافته را مطرح کرد.

با ارائه پیش‌نویس سند طرح جدید با عنوان «مبارزه علیه قاچاق از/ به افغانستان» بر جمع‌آوری نظر مقام‌های کشورهای عضو در مورد پیش‌نویس مذکور تأکید شد. بر اساس یادداشت‌های تفاهمی که در ۳ فوریه ۲۰۰۹ در تهران به امضاء رسید کمیسیون اروپایی به برنامه مبارزه با مواد مخدر اکو نه و نیم میلیون یورو کمک کرد. اکو یادداشت تفاهم دیگری نیز در این خصوص با سازمان جهانی مهاجرت در ۲۷ ژانویه ۲۰۰۹ در ژنو امضاء کرد که بر اساس آن، سازمان جهانی مهاجرت در زمینه مهاجرت و قاچاق انسان با اکو همکاری خواهد کرد. نخستین گروه کارشناسان ارشد در زمینه مواد مخدر، تروریسم و جرائم سازمان‌یافته نیز

_____ مقایسه فعالیت‌های اکو و آسه‌آن در مقابله با جرائم سازمان...

در آوریل ۲۰۰۸ در آنکارا تشکیل شده و از این پدیده‌ها به عنوان چالش‌های جدی یاد شده است (کولایی و مؤدب، ۱۳۸۸: ۱۵۴).

به دنبال ادغام واحد هماهنگی کنترل مواد مخدر و جرائم سازمان‌یافته در دبیرخانه اکو، فعالیت‌های صورت گرفته در سازمان او در زمینه مبارزه با قاچاق مواد مخدر و کنترل مواد مخدر با محوریت موضوع مواد مخدر را بر اساس تاریخ انجام می‌توان به شرح زیر خلاصه کرد:

- نخستین نشست روسای اینترپل کشورهای عضو اکو (تهران، ژوئن ۲۰۱۰)؛
- نخستین نشست رؤسای سازمان‌های ضد فساد و حقوق بشر کشورهای عضو اکو (تهران، می ۲۰۱۱)؛

- نخستین نشست رؤسای پلیس کشورهای عضو اکو (تهران، نوامبر ۲۰۱۱)؛
- نخستین نشست دادستان‌های عمومی کشورهای عضو اکو (تهران، می ۲۰۱۲)؛
- دومین نشست رؤسای سازمان‌های ضد فساد و حقوق بشر کشورهای عضو اکو (دوشنبه، نوامبر ۲۰۱۲)؛

- دومین نشست دادستان‌های عمومی کشورهای عضو اکو (آنتالیا، نوامبر ۲۰۱۵)؛
- سومین نشست رؤسای سازمان‌های ضد فساد و حقوق بشر کشورهای عضو اکو (باکو، ژوئن ۲۰۱۷) (http://www.eco.int/web_directory/55600-Drug-and-Organized-)

(Crimemeetings.html).

با بررسی فعالیت‌های انجام شده در سازمان اکو و مطالعات اسناد مهم سازمان می‌توان به این جمع‌بندی رسید که اگرچه در بند ۲ «عهدنامه از میر» بر همکاری منطقه‌ای برای ریشه‌کن کردن سوء مصرف مواد مخدر؛ و بند ۸ «ماده F» چشم‌انداز ۲۰۲۵ اکو (مصوب ۲۰۱۷) بر به‌کارگیری سازوکارهای انتظامی و پلیس منطقه‌ای برای هماهنگی و پشتیبانی از تلاش‌های ملی و بین‌المللی در مقابله با قاچاق مواد مخدر، قاچاق انسان و سایر جرائم سازمان‌یافته تأکید شده است (ECO Vision 2025, 2017) اما می‌توان گفت که موضوع مقابله با قاچاق مواد مخدر هنوز در سازمان اکو از اولویت لازم برخوردار نشده است و حتی اکوپل (پلیس اکو) - به عنوان

سازوکاری مهم در مقابله با قاچاق مواد مخدر و جرائم سازمان یافته فراملی - که طرح آن در سال ۲۰۱۰ مطرح شده هنوز بعد از گذشت ۱۰ سال، محقق نشده است.

جدول شماره ۱: مروری بر فعالیتهای اکو در زمینه مقابله با قاچاق و سوء مصرف مواد مخدر

سازمان منطقه‌ای	اکو (سازمان همکاری اقتصادی)
بزرگترین کشور تولید کننده مواد مخدر	- افغانستان (بزرگ‌ترین تولیدکننده و صادرکننده مواد مخدر تریاک و مشتقات آن در جهان)
اسنادی که به موضوع مواد مخدر و ریشه - کتی سوء مصرف آن را مد نظر قرار داده است	- عهدنامه ازمیر ۱۹۹۷ - بیانیه‌های تهران (۲۰۰۰)، استانبول (۲۰۰۲) و دوشنبه (۲۰۰۴) - چشم‌انداز ۲۰۲۵ اکو، ۲۰۱۷
ارگان‌های داخلی ایجاد شده برای مقابله با قاچاق و سوء مصرف مواد مخدر	- تاسیس واحد هماهنگی کنترل مواد مخدر در سال ۱۹۹۹ - تغییر نام واحد هماهنگی کنترل مواد مخدر به واحد منطقه ای کنترل مواد مخدر و جرائم سازمان یافته و ادغام در دبیرخانه اکو، ۲۰۰۹
نشست‌های برگزار شده در زمینه مبارزه با قاچاق مواد مخدر و کنترل مواد مخدر	- نخستین نشست روسای ایترپل کشورهای عضو اکو (تهران، ژوئن ۲۰۱۰)؛ - نخستین نشست رؤسای سازمان‌های ضد فساد و حقوق بشر کشورهای عضو اکو (تهران، می ۲۰۱۱)؛ - نخستین نشست رؤسای پلیس کشورهای عضو اکو (تهران، نوامبر ۲۰۱۱)؛ - نخستین نشست دادستان‌های عمومی کشورهای عضو اکو (تهران، می ۲۰۱۲)؛ - دومین نشست رؤسای سازمان‌های ضد فساد و حقوق بشر کشورهای عضو اکو (دوشنبه، نوامبر ۲۰۱۲)؛ - دومین نشست دادستان‌های عمومی کشورهای عضو اکو (آنتالیا، نوامبر ۲۰۱۵)؛ - سومین نشست رؤسای سازمان‌های ضد فساد و حقوق بشر کشورهای عضو اکو (باکو، ژوئن ۲۰۱۷).

منبع: نگارنده

آسه‌آن و مبارزه با قاچاق مواد مخدر

کشورهای آسیای جنوب شرقی متشکل از اندونزی، مالزی، سنگاپور، تایلند و فلپین در سال ۱۹۶۷ با امضاء بیانیه بانکوک، نهاد جدیدی به نام «اتحادیه ملل آسیای جنوب شرقی»^۱ یا آسه‌آن را تشکیل دادند. اهداف آسه‌آن صریحاً چند منظوره بود؛ یعنی رشد اقتصادی، ترقی و پیشرفت اجتماعی، توسعه فرهنگی، صلح و ثبات منطقه‌ای که می‌بایست از طریق تلاش‌های مشترک پیگیری و تأمین شود (سازمند، ۱۳۸۸: ۸).

تقویت بنیان اقتصادی- تجاری با حفظ و تقویت روابط درون منطقه‌ای استراتژی بلند مدت آسه‌آن محسوب می‌شود اما دو پدیده قاچاق انسان و مواد مخدر دو چالش عمده تحقق هدف اعلام شده این سازمان منطقه‌ای به‌شمار می‌رود. بنابراین کشورهای عضو آسه‌آن از همان ابتدای تأسیس مقابله با این دو چالش عمده را مد نظر قرار داده و اقدام‌های مهمی در این زمینه انجام داده‌اند. نکته مهمی که نباید از آن غافل شد این است که کشورهای آسه‌آن به شدت درگیر معضل تولید و قاچاق مواد مخدر هستند. سه کشورتایلند، میانمار و لائوس به عنوان مثلث طلایی مواد مخدر در منطقه محسوب می‌شوند و بیشترین مواد مخدر تولید و قاچاق شده از این منطقه شامل هروئین، تریاک، متامفتامین، قرص یابا، کریستال متامفتامین و حشیش است و میانمار با ۳۷ هزار و ۳۰۰ هکتار زمین زیر کشت، دومین تولیدکننده بزرگ تریاک در جهان محسوب می‌شود (<http://farsi.euronews.com/2019>). مواد مخدر صنعتی شامل هروئین و قرص‌های روان گردان شیشه (متامفتامین) هم به طور معمول از طریق میانمار به تایلند قاچاق و از طریق این کشور به سایر کشورهای حوزه جنوب شرقی آسیا نیز صادر می‌شود (شفیعی، ۱۳۹۸).

بنابراین مقابله با معضل مواد مخدر از همان سال‌های ابتدایی تأسیس آسه‌آن مد نظر کشورهای عضو بوده است. اگرچه توجه آسه‌آن به مسئله قاچاق مواد مخدر به سال ۱۹۷۲ یعنی زمان برگزاری اولین جلسه در مورد جلوگیری از استفاده از مخدر و کنترل آن از سوی وزرای امور خارجه عضو بر می‌گردد، اما اتخاذ اصول و رویه‌هایی برای اتخاذ رفتار همکاری

1. Association of South East Asian Nations

جویانه از سوی اعضای آسه آن به برگزاری نشست بالی در سال ۱۹۷۶ بر می‌گردد که در اعلامیه روابط دوستانه آسه آن که توسط سران کشورهای عضو به امضا رسید به این موضوع نیز توجه شد. در اجلاس وزرای امور خارجه نیز اعلامیه‌ای با عنوان «اعلامیه اصول مبارزه با مصرف مواد مخدر» در ۲۶ ژوئن ۱۹۷۶ به امضای وزرای امور خارجه کشورهای عضو رسید. (ASEAN Declaration of Principles to Combat the Abuse of Narcotic Drugs, 1976).

متعاقب امضای این اعلامیه، قرار شد همه ساله متخصصان مواد مخدر آسه آن به منظور اجرای مفاد این اعلامیه اقدام به برگزاری اجلاس سالیانه کنند. هم چنین میز مواد مخدر نیز در دبیرخانه دائمی آسه آن در جاکارتا ایجاد شد. اجلاس سالیانه متخصصین مواد مخدر هم در سال ۱۹۸۴ جای خود را به نشست مقامات عالی‌رتبه آسه آن در حوزه موضوع‌های مرتبط با مواد مخدر داد (Emmers 2006: 18).

در دوره جنگ سرد، دولت‌های عضو آسه آن عمدتاً جزء مصرف‌کنندگان مواد مخدر محسوب می‌شدند و خود تولیدکننده مواد مخدر نبودند. بنابراین معمولاً فعالیت‌های صورت گرفته در این سازمان در این دوره زمانی حول محور مبارزه با مصرف مواد مخدر و کنترل مصرف آن صورت می‌گرفت. اما با فروپاشی جنگ سرد و پیوستن اعضای جدید تلاش‌های آسه آن برای کنترل مواد مخدر نهادینه‌تر و جدی‌تر شد، زیرا اعضای جدیدی به آن پیوستند که در کشور آنها مواد مخدر تولید می‌شد (Emmers 2006: 18).

بنابراین در سال ۱۹۹۶ هم «طرح عمل آسه آن در زمینه استفاده از مواد مخدر و کنترل مصرف مواد مخدر» مبنای تلاش‌های جدیدی برای مبارزه با مواد مخدر شد (ASEAN Plan of Action on Drug Abuse Control 1996). این طرح عمل چهار حوزه را به منظور انجام اقدام همکاری جویانه از سوی اعضای آسه آن ارائه کرده بود که شامل آموزش پیشگیرانه، درمان و توانبخشی، اجرای قانون و بالاخره تحقیق می‌شد.

این اقدامات همکاری جویانه مجدداً در دومین نشست غیررسمی سران آسه آن که در دسامبر ۱۹۹۷ برگزار گردید مورد تأکید قرار گرفت و به عنوان بخشی از «چشم انداز آسه آن

۲۰۲۰»^۱ (ASEAN Vision 2020, 1997) مطرح شد. بر اساس این سند، دولت‌های عضو خواستار آن شدند که تا سال ۲۰۲۰ جنوب شرق آسیا عاری از مواد مخدر، رها از تولید، قاچاق و مصرف مواد مخدر شود.

یک سال بعد از آن وزرای امور خارجه کشورهای عضو در اعلامیه ای مشترک، طرح عاری سازی منطقه جنوب شرق آسیا را از تولید، قاچاق و مصرف مواد مخدر مطرح کردند و خود را متعهد به عدم تولید، قاچاق و مصرف مواد مخدر تا سال ۲۰۲۰ کردند (Joint Declaration for a Drug-Free ASEAN 1998). اما این اعلامیه در حد کلیات بود و سازوکارهای اجرای این طرح از قبیل سرمایه گذاری مشترک، نحوه نظارت، ایجاد سازوکاری برای پذیرش اصول این اعلامیه از سوی اعضا و... در آن مطرح نشده بود (Emmers 2006: 19). در سال ۲۰۰۰ هم سی و سومین اجلاس سالانه وزرای امور خارجه در بانکوک برگزار شد، مجدداً طرح منطقه عاری از تولید، قاچاق و مصرف مواد مخدر مورد تأکید وزرا قرار گرفت و قرار شد این طرح تا سال ۲۰۱۵ محقق شود (Joint Communiqué of the 33rd ASEAN Ministerial Meeting 2000).

همچنین اعلامیه سیاسی بانکوک به منظور ایجاد منطقه عاری از مواد مخدر در بانکوک تایلد در اکتبر ۲۰۰۰ به امضای دولت‌های عضو آسه‌آن رسید. به دنبال آن، در سال ۲۰۰۵، اعلامیه سیم ریپ در کامبوج به امضای کشورهای حوزه خشکی آسه‌آن یعنی کامبوج، میانمار، تایلد، ویتنام از یکسو و جمهوری خلق چین و دفتر جرائم و مواد مخدر سازمان ملل رسید و در آن اعضا بر کنترل مواد مخدر تأکید کردند.

همچنین در اعلامیه سران آسه‌آن در سال ۲۰۱۵ در پنوم پن کامبوج، اعضا تأکید کردند که معضل مواد مخدر یکی از دغدغه‌های کلیدی دولت‌های عضو آسه‌آن است و هزینه‌های اقتصادی مستقیم و غیر مستقیم زیادی را برای حکومت‌های عضو در پی داشته است و این امر ثبات دولت‌های عضو را نیز تهدید می‌کند. هم‌چنین اعضا بر تحقق هدف اجتماع عاری از مواد مخدر آسه‌آن به عنوان اولویت اصلی آسه‌آن تأکید کردند و خواستار آن شدند که وزرای

مربوطه سرعت عمل بیشتری در اجرای برنامه کاری آسه‌آن در مبارزه با تولید، قاچاق و استفاده غیر قانونی از مواد مخدر (۲۰۰۹-۲۰۱۵) و نقشه راه اجتماع آسه‌آن درخصوص آسه‌آن‌کاری از مواد مخدر انجام دهند و همکاری و هماهنگی عمیق‌تری در زمینه به اشتراک‌گذاری اطلاعات و اجرای مؤثرتر کنترل بر منطقه داشته باشند.

بنابراین، از سال ۲۰۱۵ ارگانی با عنوان «نشست وزرای آسه‌آن در موضوع مواد مخدر»^۱ بر اساس منشور آسه‌آن به منظور فراهم کردن راه‌حل‌های سیاسی و راهنمایی‌های استراتژیک برای انجام تلاش‌های منطقه‌ای جهت مبارزه با معضل مواد مخدر در منطقه ایجاد شده است. جلسات این نشست از سال ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۶ سالی یکبار برگزار می‌شد، اما از سال ۲۰۱۶ هر دو سال یکبار برگزار می‌شود و آخرین نشست که ششمین نشست آن بود در تاریخ ۱۷-۱۹ اکتبر ۲۰۱۸ در هانوی ویتنام برگزار شد (<https://asean.org/asean-political-security-> community/asean-ministerial-meetings-drugs-ammd/).

هم‌چنین در سال ۲۰۱۷ آسه‌آن، برنامه همکاری مقابله با تولید و قاچاق مواد مخدر غیرقانونی در حوزه مثلث طلایی (۲۰۱۷-۲۰۱۹) را اجرا کرد. این برنامه همکاری با هدف منع قاچاق مواد مخدر از مثلث طلایی به کل منطقه آسه‌آن انجام شد.

از نظر عملیاتی نیز آسه‌آن اقدام‌های جدی‌تری انجام داده است. اکنون چندین سیستم عامل برای به اشتراک‌گذاری اطلاعات و هماهنگی عملیات مشترک وجود دارد. ایجاد کارگروه نیروی واکنش سریع بازرسی فرودگاهی و بنادر، تبادل اطلاعات بین دستگاه‌های اجرایی را بیشتر کرده است و بنابراین ورود مواد مخدر به مرزهای کشورهای عضو را برای توزیع مجدد دشوارتر می‌کند. هم‌چنین کشورهای عضو آسه‌آن در حال تقویت توانایی خود در حوزه کشاورزی هستند تا مانع رفتن کشاورزان به سمت کشت غیر قانونی خشخاش شوند و در این زمینه نیز به موفقیت دست یافته‌اند. یکی از اقدام‌ها، آموزش مهارت‌ها و برنامه‌های درآمدزا برای هر دو بخش روستایی و شهری جهت کاهش عرضه و تقاضای مواد مخدر بوده

1. ASEAN Ministerial Meeting on Drug Matters (AMMD)

است) ASEAN Statement 62 nd Session of the Commission on Narcotic
(Drugs High-Level Segment , 14-15 March 2019

جدول شماره ۱: مروری بر فعالیت‌های آسه‌آن در زمینه مقابله با قاچاق و سوء مصرف مواد مخدر

آسه‌آن	سازمان منطقه‌ای
<p>- میانمار (دومین تولیدکننده تریاک در جهان)، به علاوه مثلث طلایی (میانمار، تایلند و لائوس)</p>	<p>بزرگترین کشور تولید کننده مواد مخدر</p>
<p>- اعلامیه روابط دوستانه آسه‌آن، ۱۹۷۶ - اعلامیه اصول مبارزه با مصرف مواد مخدر، ۲۶ ژوئن ۱۹۷۶ - «طرح عمل آسه‌آن در زمینه استفاده از مواد مخدر و کنترل مصرف مواد مخدر»، ۱۹۹۶ - «چشم انداز آسه‌آن ۲۰۲۰»، ۱۹۹۷ - اعلامیه مشترک وزرای امور خارجه کشورهای درخصوص طرح عاری سازی منطقه جنوب شرق آسیا از تولید، قاچاق و مصرف مواد مخدر، ۱۹۹۸ - اعلامیه سیاسی بانکوک به منظور ایجاد منطقه عاری از مواد مخدر، ۲۰۰۰ - اعلامیه سیم ریپ، ۲۰۰۵ - اعلامیه سران آسه‌آن، ۲۰۱۵</p>	<p>اسنادی که به موضوع مواد مخدر و ریشه‌کنی سوء مصرف آن را مد نظر قرار داده است</p>
<p>- تأسیس میز مواد مخدر نیز در دبیرخانه دائمی آسه‌آن در جاکارتا - تأسیس ارگان نشست وزرای آسه‌آن در موضوع مواد مخدر، ۲۰۱۵ - تأسیس مرکز همکاری مواد مخدر، ۲۰۱۵ - ایجاد شبکه نظارت بر مواد مخدر، ۲۰۱۶</p>	<p>ارگان‌های داخلی ایجاد شده برای مقابله با قاچاق و سوء مصرف مواد مخدر</p>
<p>- اجلاس سالیانه متخصصان مواد مخدر آسه‌آن از ۱۹۷۷ به بعد - تغییر اجلاس سالیانه متخصصین مواد مخدر به نشست مقامات عالی‌رتبه آسه-آن در حوزه موضوع‌های مرتبط با مواد مخدر، از ۱۹۸۴ - تأکید بر مقابله و کنترل سوء مصرف و قاچاق مواد مخدر در دومین نشست غیررسمی سران آسه‌آن، دسامبر ۱۹۹۷ - اجرای برنامه همکاری مقابله با تولید و قاچاق مواد مخدر غیرقانونی در حوزه مثلث طلایی (۲۰۱۷-۲۰۱۹) - برقراری چندین سیستم عامل برای به اشتراک‌گذاری اطلاعات و هماهنگی عملیات مشترک - ایجاد کارگروه نیروی واکنش سریع بازرسی فرودگاهی و بنادر - آموزش مهارت‌ها و برنامه‌های درآمدزا برای هر دو بخش روستایی و شهری جهت کاهش عرضه و تقاضای مواد مخدر</p>	<p>نشست‌های برگزار شده و اقدام‌های عملی انجام‌شده در زمینه مبارزه با قاچاق مواد مخدر و کنترل مواد مخدر</p>

نتیجه

همان‌طور که در مقاله نیز مطرح شد دو سازمان منطقه‌ای اکو و آسه‌آن به‌شدت با موضوع قاچاق و سوء مصرف مواد مخدر درگیر هستند. در سازمان اکو کشور افغانستان عضویت دارد که بزرگترین تولیدکننده و صادرکننده مواد مخدر (تریاک و مشتقات آن) در جهان محسوب می‌شود و در سازمان آسه‌آن هم کشورهای مثلث طلایی (میانمار، تایلند و لائوس) و به خصوص میانمار که دومین تولیدکننده مواد مخدر در جهان است عضویت دارند. با توجه به این شرایط انتظار می‌رود که هر دو سازمان، موضوع مقابله با قاچاق و سوء مصرف مواد مخدر را به عنوان یکی از اولویت‌های راهبردی خود قلمداد کرده و در دستور کار قرار دهند. اما مرور فعالیت‌های هر دو سازمان از ابتدای تأسیس تاکنون نشان می‌دهد که هر دو سازمان در زمینه تحقق اهداف خود در خصوص مقابله با قاچاق و سوء مصرف مواد مخدر چندان موفق نبوده‌اند. البته مقایسه فعالیت‌های اکو و آسه‌آن نشان می‌دهد که آسه‌آن در زمینه مقابله با قاچاق مواد مخدر، هم از جنبه حقوقی و هم از جنبه سازمانی نسبت به سازمان اکو موفق‌تر عمل کرده است و توانسته موضوع مقابله با قاچاق مواد مخدر را نهادینه کند. تأسیس ارگان‌های متعدد از قبیل میز مواد مخدر در دبیرخانه دائمی آسه‌آن در جاکارتا، ارگان نشست وزرای آسه‌آن در موضوع مواد مخدر، تأسیس مرکز همکاری مواد مخدر و ایجاد شبکه نظارت بر مواد مخدر گویای این واقعیت است. همچنین در بیش از ۸ سند مهم حقوقی این سازمان و تقریباً در بیشتر نشست‌های سران، وزرای امور خارجه و کارشناسان ارشد بر موضوع مقابله با قاچاق مواد مخدر تأکید شده و این امر مبین توجه بیشتر سازمان آسه‌آن به موضوع مقابله با قاچاق مواد مخدر نسبت به سازمان اکو است. در سازمان اکو هنوز مقابله با قاچاق و سوء مصرف مواد مخدر تبدیل به اولویت راهبردی نشده و اقدام‌های صورت گرفته در این زمینه ناکافی بوده است. توسعه نامتوازن در سطوح مختلف ملی و منطقه‌ای، بی‌ثباتی سیاسی و اقتصادی برخی از کشورهای منطقه اکو و آسه‌آن، تبعیض و بی‌عدالتی و وابسته بودن اقتصاد برخی از کشورهای حوزه اکو و آسه‌آن به قاچاق مواد مخدر از جمله دلایل عدم موفقیت این دو سازمان در زمینه مقابله با قاچاق و سوء مصرف مواد مخدر است.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

- امیدی، علی (۱۳۸۸). *منطقه‌گرایی در آسیا: نگاهی به سازمان‌های آسه‌آن، سارک و اکو*، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه.
- حاجیان، ابراهیم (۱۳۸۴). «جرائم سازمان‌یافته؛ مفهوم، مدل‌ها و تأثیرات آن بر ثبات سیاسی»، *فصلنامه مطالعات راهبردی*، سال هشتم، شماره سوم، پاییز، صص ۴۸۷-۵۱۱.
- سازمند، بهاره (۱۳۸۸). *هویت مشترک و منطقه‌گرایی در جنوب شرقی آسیا*، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه.
- سلیمی، صادق (۱۳۸۲). *جنایات سازمان یافته فراملی*، تهران: انتشارات تهران صدا.
- شفیعی، مریم (۱۳۹۸). «آسه‌آن در ۵۰ سالگی؛ قاچاق انسان و مواد مخدر: دوچالش اصلی». قابل دسترسی در: <https://www.irna.ir/news/82725776/>، آخرین دسترسی: ۲۰/۱۱/۹۸
- شیخ‌الاسلامی، محمدحسن و مصطفی خرمی (۱۳۹۳). «بررسی تدبیرهای سازمان همکاری اقتصادی (اکو) برای مقابله با قاچاق انسان به عنوان یک موضوع جهانی»، *مطالعات اوراسیای مرکزی*، دوره ۷، شماره ۲، پاییز و زمستان، صص ۲۹۱-۳۱۸.
- قهرمانی افشار، نیوشا و سعید علیزاده قلیلو (۱۳۹۴). «بررسی جرائم سازمان‌یافته با تأکید بر قاچاق مواد مخدر و راهکارهای پیشگیرانه آن»، *فصلنامه سلامت اجتماعی و اعتیاد*، دوره ۲، شماره ۷، پاییز، صص ۱۲۳-۱۵۰.
- کستلز، مانوئل (۱۳۸۰). *عصر اطلاعات، پایان هزاره*، ترجمه علی پایا، جلد سوم، تهران: طرح نو.
- کولایی، الهه و محمد مؤدب (۱۳۸۸). *سازمان همکاری اقتصادی (اکو): دستاوردها و چشم‌اندازها*، تهران: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.
- ویسی، هادی و شهناز محمدی‌نژاد (۱۳۹۵). «تأثیر قاچاق مواد مخدر بر امنیت اجتماعی»، *فصلنامه جغرافیا و توسعه*، شماره ۴۲، بهار، صص ۱۰۷-۱۲۶.

ب) منابع انگلیسی

- ASEAN Declaration of Principles to Combat the Abuse of Narcotic Drugs, 1976.

- ASEAN Plan of Action on Drug Abuse Control. 1996.
- ASEAN Vision 2020. 1997.
- ASEAN Statement 62nd Session of the Commission on Narcotic Drugs High-Level Segment 14-15 March 2019.
- Economic Cooperation Organization (2017). ECO Vision 2025 and Implementations Framework, February
- ECO- Drugs and Organized Crime Coordination Unit (2015). Drug Situation in the ECO Region (2012-2015).
- Economic Cooperation Organization (1996) Treaty of Izmir. Available at:
http://www.eco.int/general_content/85060-Basic-Documents.html?t=General-content, last view: March 2020
- Emmers, Ralf (2006) "Non-Traditional Security in Asia Pacific: The Dynamics of Securitization" Non- Traditional Security in Asia Series. Singapore: Eastern University Press.
- http://www.eco.int/general_content/85060-Basic-Documents.html?t=General-content
- http://www.eco.int/web_directory/55600-Drug-and-Organized-Crime-meetings.html.
- <https://farsi.euronews.com/2019>.
- <https://asean.org/asean-political-security-community/asean-ministerial-meetings-drugs-ammd>.
- https://aseannarco.oncb.go.th/ewt_news.php?nid=9&filename=index__EN
- Joint Communique of the 33rd ASEAN Ministerial Meeting. 2000
- Joint Declaration for a Drug- Free Area. 1998
- Palermo Convention against Transnational Organized Crime. Italy, 12-15 December 2000.